

**KARMANADA QURILGAN SAROY VA CHORBOG'LAR TARIXI VA
ME'MORCHILIGI**

Imamov Suxrob Solexovich

*Buxoro muhandislik texnologiya instituti "Bino va inshootlar qurilishi"
kafedrasi stajyor-o'qituvchisi*

Jumaqulov Komiljon Hamroqulovich

*Buxoro muhandislik texnologiya instituti Arxitektura-Qurilish fakulteti
"Bino va inshootlar qurilishi" yo'nalishi talabasi*

**ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА ДВОРОВ И АРХИТЕКТУРА,
ПОСТРОЕННАЯ В КАРМАНЕ**

Имамов Сухроб Солехович

стажер-преподаватель кафедры «Строительство зданий и сооружений»

Бухарского инженерно-технологического института

Джумакулов Комилджон Хамрокулович

студент Бухарского инженерно-технологического института,
архитектурно-строительный факультет, по специальности «Строительство
зданий и сооружений»

**HISTORY AND ARCHITECTURE OF PALACES AND ARCHITECTURE
BUILT IN KARMANA**

Imamov Sukhrob Solekhovich

Construction teacher of —Construction of buildings and structures| department of
Bukhara Engineering-Technological Institute

Jumaqulov Komiljon Hamroqulovich

Student of the Bukhara Institute of Engineering Technology, Faculty of
Architecture and Construction, majoring in "Building and Structures Construction"

Kalit so'zlar: Hindlar saroyi, Egramsaroy, To'raqul bobo saroyi va kannegi, Mirzachorbog', Charm-gar chorbog', Xayrobod chorbog', Xonchorbog', Gulchorbog', Bog'i Olchin, Askarobodchorbog', Zakotchilar chorbog'i, Nasirbodom chorbog'i, Jarchorbog'.

Ключевые слова и фразы: Индуистский дворец, Эграмсарай, Дворец Торакул Баба и Каннеги, Мирзачорбог, Чарм-гар чорбог, Хайрабадский чорбог, Ханчорбог, Гулчорбог, Боги Олчин, Аскарабадчорбог, Закотчилар чорбог, Насырбодом чорбог, Ярчорбог.

Key words and phrases: Hindu Palace, Egramsaray, Torakul Baba Palace and Kannegi, Mirzachorbog, Charm-gar chorbog, Khairabad chorbog, Khanchorbog,

Gulchorbog, Bogi Olchin, Askarabadchorbog, Zakotchilar chorbog, Nasirbodom chorbog, Jarchorbog.

Hindlar saroyi :Karmanada, uning qo'rg'oni ichida bir necha saroy bo'lgan. Ulardan hindlar saroyi diqqatga sazovor.Hindlar Abdullaxon davrida Buyuk ipak yo'li orqali Karmanaga dam olishga kelishgan. Bu yer o'zining havosi, xalkining mehmondo'stligi bilan ularga yoqqan bo'lsa ajab emas. Shu sabab ular amir ruxsati bilan Karmanada saroy qurganlar. Saroy maydoni 14-15 sotix bo'lgan. U ichki va tashqi hovli sifatida qurilgan. Tashqi hovlidagi binolar hind uslubida qurilgan. Bu yerga kelgan savdogarlar undan mehmonxona sifatida foydalanganlar. Ichkarida saroy egasi oilasi bilan yashagan. Turg'un bo'lib qolgan hindlar bu yerda Hindistondan olib kelingan narsalar bilan savdo qilganlar. Bundan tashqari, mahalliy xalqga foiz hisobiga qarz ham berganlar. Qarz olinganligi haqida maxsus tayyorlangan cho'pga yozib qo'yganlar. Agar qarzdor pulni o'z vaqtida qaytarmasa, hokimga arz qilib, qarzni undirib olganlar. Hindlar Karmanada ko'p vaqt yashashgan. Oktabr to'ntarishidan so'ng ular Hindistonga ketib qolishgan. Shundan so'ng, Karmananing Hindiston bilan aloqasi uzilgan. Hindlar saroyi 1940 yillargacha mavjud bo'lgan. "Oq oltin" jamoa xo'jaligi undan foydalanib kelgan. Hindlar saroyi XX asrning o'rtalarida buzib yuborilgan.

Egramsaroy:Karmananing kunbotar tomonidan 10 km masofada, Do'rmon qishlog'ining janubida, Xonchorbog'ning janubiy g'arbida Egramsaroy nomi bilan ataluvchi saroy bo'lgan. Bugungi kunda saroyning o'rni tepalik shaklida bo'lib, mahalliy xalk Kallapushtepa deb ham ataydilar. Chunki bu tepalik uzoqdan uzbekning kallapushi (do'ppisi, qalpog'i)ga o'xshab ko'rinadi.Egramsaroyning qachon va kim tomonidan qurilganligi haqida ma'lumot yo'q Biroq, Egramsaroyning bir mo'jizasi bor. Agar Egramsaroy Karmanadan kunbotar tomonda bo'lsa, Egramsaroydan Karmana shimol tomonda bo'lib ko'rinadi, go'yo. Egramsaroy 1940 yillargacha ham mavjud bo'lgan, keyinchalik buzib yuborilgan.

To'raqul bobo saroyi va kannegi:Karmananing kunbotar tomonida 6 km masofada, Temir Shayx ziyoratgohining janubida To'raqul bobo saroyi deb ataluvchi joy bo'lgan. To'raqul bobo o'tgan asrning boshlaridagi boylardan biri bo'lib, o'zining shaxsiy boyligidan bu joyda saroy, mehmonxona va boshqa qo'shimcha binolar qurgan va bog' yaratgan. O'tgan, qaytgan karvonlar bu joyda to'xtab, dam olishgan va yana yo'lida davom etishgan. To'raqul boboning bog'ida asosan uzum yetishtirilgan. Bu uzumzorni mahalliy xalk To'raqul boboning kannegi deb ataganlar. Kannek degani, tokni chuqur ariqqa ekib, uni tepa tomonga qarab o'stirish deganidir. Yoki tokni darvoza (ishkom) qilib ko'tarmasdan, chuqurdan balandga qaratib, o'rnatib o'stirishdir. To'raqul boboning uzum zo'rida eng yaxshi navli uzumlar yetishtirilgan.Bu saroy va bog' 1960 yillarda buzilib, o'rniga sanoat korxonalaridan chiqarilgan axlatlar tashlaydigan joy qilingan.

Mirzachorbog':Karmananing ob-havosi musaffoligi, tabiatining ko'rkamligi sababli XVI asrda Abdullaxon, ora- dan qariyb 300 yil o'tib Amir Abdulahadxon bu yerda

ko'plab qarorgohlar, mehmon qabul qiluvchi dam olish joylari (rezidensiya), bog'lar, saroylar qurdirishgan. Karmanada Askarobodchorbog', Charmgarchorbog', Jarchorbog', Bog'i Olchin, Gulchorbog', Xayrobodchorbog', Xonchorbog', Zakotchilar, Nasirboddom chorbog'i va biz fikr yuritmoqchi bo'lgan Mirzachorbog' qurilgan. Mirzachorbog' bu saroylar, bog'lar orasida o'zining go'zalligi, hayratomuz me'morchiligi, nafis ganchkor naqshlari bilan ajralib turadi. Yuqorida aytganimizdek, Mirzachorbog' saroyi Amir Abdulahadxonning topshirig'i bilan Zarafshon daryosi sohilidagi bahavo joyda, Ko'hnaqo'rg'onning kunchiqar tomonida (hozirgi Qodir Rahimov shirkat xo'jaligi 6-brigadasida, eski pilla urug'chiligi zavodi joylashgan bino) taxminan 1900—1905 yillarda qurilgan. Amir bu joyni tanlashda juda ko'p omillarni hisobga olgan. Birinchidan, bu joy Zarafshon daryosi sohilida; ikkinchidan, bog' yaratishga qulay joyda; uchinchidan, bu joyga Nurota tog' tizmalaridan toza havo doimiy esib turadi; to'rtinchidan, bu joydan tog' manzaralari chiroyli ko'rinib turadi; beshinchidan, ov qilish uchun juda qulay. Saroy murakkab me'morchilik uslubida qurilgan bo'lib, uning loyihasi Amirning mashhur me'mori xo'ja Abdurahim Mulla Abdurahim Bozg'oniy tomonidan tayyorlangan.

Mirzachorbog' saroyining 1936 yildagi ko'rnishi

Mirzachorbog' saroyi qurilishida o'sha vaqtda nom chiqargan ganchkor usta Shirin Murodov ishtirok etgan va bu ishga bevosita rahbarlik qilgan. "Usta Shirin Murodov, — deydi L.I.Rempel "Buxoro yozuvlari" kitobida, — sarboz sifatida olib kelinib, saroylarni tiklashga safarbar etildi. U Karmanada 15 yil davomida Askarobod, Charmgarchorbog', Gulchorbog', Bog'i Olchin, Jarchorbog', Mirzachorbog'larni qurishda, bezash ishlarida rahbarlik kildi. Ayniqsa, Mirzachorbog'ni qurishda ko'p qiynaldi. Kahraton qishda loy bilan ishlab, qo'llarini sovuq urdi va umr bo'yi uning azobini tortdi". Mirzachorbog'ni

tiklashda karmanalik usta Sulton Qori, Najjor To'ra, usta Do'st, usta Latiflar ham ishtirok etgan. Keksalarning eslashicha, saroy qurilishiga mingga yaqin usta va mardikorlar jalb etilgan. Saroy asosan yog'och va g'ishtdan tiklangan (cho'pkori) bo'lib, bino qurilishi jihatidan ikkiga bo'lingan. Birinchisi eni 8 m, bo'yi 18 m va balandligi 8 m bo'lgan. Saroy cho'pkoridan qo'shsinch usulida qurilgan bo'lib, devorining qalinligi 80 sm. Bu bino amir qabulxonasi bo'lib, ikki xonadan iborat, 6x4 m o'lchamdagi qabulxona-dahliz va uning g'arb tomonida 6x12 m o'lchamdagi 15 bolorli mehmonxona zaldan tashkil topgan. Zalning balandligi 6 m. Dahlizning balandligi 3 m. Uning ustidagi boloxona-ning balandligi ham 3 m. Dahlizda 2 ta janubiy va shimoliy dala eshiklar va bitta ichkari eshik, sharq va shimol tomonida 1,2 x1,5 m o'lchamdagi ikkita deraza mavjud. Dahlizda jami 0,8 x1,5 m o'lchamdagi ganchkorlik asosida bezatilgan 10 ta ravoqcha bor. Boloxonaning shimol va janub tomonida 1,2 x1,5 m o'lchamdagi ikkita deraza qo'yilgan. Boloxonaga shimol tomondan zina orqali chiqilgan. Xonaning ichki qismi ham nafis o'ymakorlik va naqqoshlik san'atining g'oyat go'zal, noyob uslubida bezatilgan. Devor va yog'och ustunlarga o'yib ishlangan naqshlar binoga kirgan kishida ajib bir sirli hislar uyg'otib, go'yo bu qasr ilohiy bir kuch tomonidan yaratilgandek, lol qoldiradi.

Mehmonxona zalga kunchiqar tomonidagi 1,5 x2,2 m o'lchamdagi naqshinkor eshikdan kiriladi. Eshikning to'grisida, zalning to'rida taxt qo'yiladigan yoysimon katta ravoq, uning ikki tomonida chiroyli ravoqlar qurilgan. Binoning shimoliy tomonidagi to'rtta va janubiy tomonidagi to'rtta derazaning yuqori qismida ham 1,2x1 m o'lchamdagi ravoqchalar ustalik bilan shunday ishlanganki, ular xonaning husniga husn ko'shib turibdi. Ularda ishlangan o'ymakor kosachalar, naqshinkor bezaklar turfa ranglarda bo'lib, kishi ko'zini quvontirib, kayfiyatini ko'taradi. Derazalarning eni 1,2 m, bo'yi 3 m. Janub tomondagi to'rtta deraza orasiga ham 1x3 m o'lchamdagi uchta xuddi shunday go'zal ravoq ishlangan. Kirish eshigi tepasida ham 1,5x2 m o'lchamdagi shunday ravoq bor. Shunisi e'tiborga molikki, binoning sakkizta derazasi sharqona qolipdan chiqib, g'arbona (yevropacha) usulda yasalgan. Derazaning tepa qismi yoysimon shaklda. Binoga shimol va janub tomondagi eni 1,5 m, balandligi 2,2 m bo'lgan naqshinkor yog'och eshiklardan kirilgan. Mehmonxonaga esa ichkari eshikdan kirib borilgan. Eshiklar yog'och o'ymakorligining nodir namunalaridan biri bo'lgan. Amir mehmonxonasining g'arbiy tomonida ikkinchi bino (amirning xos uyi) bo'lib, u cho'pkoridan, yakkasinch usulida qurilgan yetti xonali binodir. Bino qurilish arxitekturasi jihatidan g'oyat hayratomuz geometrik (oltiburchak) shaklda bo'lib, ikkita xonasi oltiburchakli, ikkita xonasi trapesiya shaklida qurilgan. O'sha zamon qo'li gul ustalarining butun iste'dodi va mohirligi bu bino qurilishida mujassam bo'lganligi ko'rinib turibdi. Bino poydevori o'lchamlari 28x28x4 sm va 24x24x4 sm dan iborat yapaloq pishiqlik g'ishtdan, eni bir metr, 29 qator qilib terilgan. O'ttizinchi qatori esa tikka terilgan. Bunda, albatta, binoning zilzilabardoshligi ko'zda tutilgan. Bundan tashkari, binoning qurilish tarkibining murakkabligi boshqa hech bir eski binoda uchramaydi. Sinch va zavarravlarning oltiburchak shaklida qo'yilganligi, unda xovonlarning ko'rinmasligi binoning alohida ustalik bilan qurilganidan dalolat beradi.

Bizningcha, ayrim sinch va zavarravlarning xona o'ldamidan chiqib turishi va binoning ikki chekkasidagi to'rt burchakli xonalar xovon vazifasini bajarsa, ajab emas. Bino xonalarining ichi ham sharqona milliy usulda bezatilgan. Hovli yuzasidagi supa chetida chuqurligi 12 metrli, g'isht parchin qilib terilgan quduq bo'lgan. Uning suvi buloq suvidek shirin va toza bo'lgan. Hovli atrofida esa so'lim bog' yaratilgan, bu bog' Mirzachorbog' deb atalgan. Mirzachorbog' amirning yozgi qarorgohi bo'lgan. Hozir, Mirzachorbog' saroyi o'z chiroyini yo'qotgan. Chorbog' va quduqlar yo'qolib ketgan, 7 tup chinor qolgan, xolos.

Charm-gar chorbog': Karmana hududida yana bir yirik, qadimgi saroy-bog'lardan birini tarixiy manbaalarda ko'rsatilishicha Charmgarchorbog' dir. U butun Buxoro amirlarining sulolasiga tegishli bo'lgan. Asosan Buxoro amiri Abdulahadxon Karmanada Charmgarchorbog' saroyida yashab davlatni boshqargan. Og'zaki ma'lumotlarga ko'ra, Karmanadagi Charm-Gar Chor-bog' saroyi XVIII asr oxiri XIX asr boshlarida qurilgan. Chor-bog' nomi to'rt bog' degan ma'noni bildiradi. Bog' shimoli-sharqiy tomondan Ko'yna-Arkning baland devori [1975 yil xarobalari] bilan o'ralgan bo'lib, uning orqasida suv bilan to'ldirilgan chuqur xandaq bor edi. Bog' hududida amir shifokori binosi joylashgan bo'lib, hozir u zamonaviy shifoxona majmuasining bir qismidir. Saroyning keng bo'lganligini XIX asr oxiridagi ustalardan biri aytdi. usto Shirin Murodov bilan birga saroyni bezashda qatnashgan.

**Charm Gar saroyi haramining asosiy zali
1955-63 yildagi ko'rinishi**

1949-yilda Karmanga tashrif buyurgan me'mor A. Balaevning hisobotlari va kundaligiga ko'ra, bu yerda rasmiy binolardan tashqari qabulxona va taxt xonalari, amir raqslarni tomosha qiladigan zali bo'lgan haram, ovqat xonasi ham bo'lgan. oshxona, soqchilar xonasi, turli xo'jalik xonalar hammom, qamoqxona va ot hovlisi va boshqa xonalar bo'lgan.

1977 yilgacha ko'plab binolar va binolar saqlanib qolgan. Zali bilan haram bu ikki qavatli bino bo'lib, zalni uch tomondan qoplaydi. Hovli o'rtasida daraxtlar bilan o'ralgan uy saqlanib qolgan. Asosiy omon qolgan zal kuchli rivojlangan stalaktit boshlari bo'lgan to'rtta o'yilgan yog'och ustunlarda ochiq ayvonli baland xonadir. Hovliga kirish janubi-g'arbiy burchakda, janubi-sharqiy burchakda esa ikkinchi qavatdagi haram xonasiga va katta zalning balkoniga olib boradigan zinapoya bo'lib, u yerdan amir raqslarni tomosha qilar edi. Balkon ikkinchi qavatdagi haram binolari bilan bog'langan. Zal va ayvonning bezaklari badiiy jihatdan katta qiziqish uyg'otadi. Zal devorlari stalaktitli bezakli to'qcha-banda bo'shliqlar, o'simlik va geometrik naqshlar, ganch o'ymakorligi bilan boyitilgan. O'yilgan yog'och ustunlar yog'och o'yilgan asoslarda ko'tariladi. Zalning yog'och shifti o'yilgan va bo'yalgan, ayvon esa stalaktit bezakida xauzak o'ymakorligi bilan yog'och panellardan yig'ilgan. O'rtadagi ayvon shifti ko'tarilgan. Charm-gar chorbog' - haramning uyi amir Sayid Abdulahadxonning sevimli saroyi hisoblangan. Haram an'anaviy tartibdagi yopiq hovli bo'lib, ayvon shimolga qaragan va ayvonning oldida kichik bir hovli bo'lgan. Karmanadagi Charm-gar saroyi majmuasida, Buxoro amirining shaxsiy hayoti shifokori Pisarenko Semyon Kuzmich ham doimiy yashab, amirning o'zi va uning o'g'li Sayid Olimga katta ta'sir ko'rsatgan.

Zalning janubi-g'arbiy tomonida yordamchi va qo'riqlash xonalari bo'lgan. Saroyning markaziy qismi bu qabul qilish uchun, shuningdek, rasmiy maqsadlar uchun mo'ljallangan binolar guruhidir. U haramdan 500 metr uzoqlikda joylashgan. Binolar shimoli-sharqiy qismida joylashgan bo'lib, ikkita sakkiz burchakli zal, taxt xonasi va bir nechta yordamchi xonalardan iborat majmuani ta'minlaydi. A. Balaev ta'rifiga ko'ra, ularning oldida ikki qavatli ayvonlar bo'lgan, hozir ayvondan asar ham qolmagan. Zallardan biri "ko'k" deb nomlanadi. Bu nom zal shiftining ko'k rangda zarhal rangli bezakli geometrik naqsh bilan bezatilganligidan kelib chiqqan. Bundan tashqari, uning orqasidagi ikkinchi sakkiz burchakli zalga o'tish taxt xonasi bo'lgan.

Taxt xonasi g'arbiy tomonida ko'tarilgan, qirrali ark ko'rinishidagi tokcha bilan bezatilgan, taxt joylashgan xonani /7,5x8 m/ ifodalaydi.

Haramning chap va o'ng tomonida old eshikning orqa xonalari uchun teshiklar mavjud. Bu kirish faqat amir va uning zudlik bilan zarur bo'lgan xizmatkorlari uchundir. Taxt xonasining sharqiy tomonida ulashgan kommunal xonalar, shuningdek, boy bezatilgan. Endi boy bezatilgan taxt xonasi eng yaxshi saqlanib qolgan. Bu yerda ganch va yog'ochga o'ymakorlik, naqqoshlik (turli xil texnikalar) qo'llanilgan.

Xayrobod chorbog': Hozirgi Paxtachi tumanining Sulxonobod qishlog'idan 5 km (Karmanadan 16 km) sharqda Buxoro amirining Xayrobod chorbog'i mavjud bo'lgan. Amir Abdulahadxon hijriy 1329 yil muharram oyining 6-kuni (1910 yil 27 dekabr) da shu chorbog'da vafot etgan. Bog' 17 gektar maydonni tashkil etgan. Biroq amirlik davrida qurilgan biron-bir imorat bugungi kunda saqlanmagan. Ular sovet tuzumi davrida buzilib,

talon-toroj qilingan. Bu joyda amir qurdirgan hovuz, uning atrofida 9—10 tup chinor, bog'dagi 3 tup balxi tut, 4 tup nok va 4 tup yong'oq daraxtidan bo'lak hech narsa qolmagan. Eng katta chinorning aylanasini uzunligi 4—4,5 m, diametri taxminan 1,5 m keladi. Bugungi kunda bu joyda Navoiy kon-metallurgiya kombinatiga qarashli "Orlyonok" nomli bolalar yozgi oromgohi qurilgan.

Xonchorbog': Karmananing g'arb tomonida, Karmana-Buxoro yo'lining janub tomonida, Karmanadan 8 km. masofada Xonchorbog' deb atalgan bog' bo'lgan. Bu bog' taxminan 20 gektar joyni egallagan. Bog'ning o'rtasida xon saroyi va unga aloqador binolar ham bo'lgan. Bog'ning uch joyida katta hovuz bo'lib, atroflari qoratol bilan o'ralgan. Xon saroyi yonidagi hovuzning atrofida 50 ga yaqin chinor daraxtlari bo'lgan. Mahalliy keksalarning eslashicha, bu chinorlarga ikki-uch odamning qulochi yetmagan. Bog'da asosan, yong'oq, anor va uzum yetishtirilgan. Undan tashqari, olma, o'rik, nok, behi, gilos, olcha, tut kabi mevalar ham bo'lgan. Bog'ning atrofi asosan oqterak bilan o'ralgan. Ayniqsa, bog'dagi alikok navli uzum xaridorgir bo'lib, yahudiylar erta badordan shu uzumlarni xarid qilish uchun bitimlar tuzib quyishgan. Xonchorbog'ning shimol tomonida katta yo'lining yoqasida bozor ham bo'lgan. Bozorda pozagarlik, temirchilik, zargarlik, beshikchilik, namatchilik, bazzozlik, kulolchilik mahsulotlari damda jun va qorako'l teri savdosi avj olgan. Shuningdek, bog'dorchilik mahsulotlari ham sotilgan. Karmana yaqinidagi eng katta bozorlardan biri shu bozor bo'lgan. Xonchorbog' shimol tomondan Siyroq, Baxrin, Bashir, Uyrot, sharq tomondan Temir shayx, Ayranchi, Arg'un, janub tomondan Turkman, g'arb tomondan Do'rmon qishloqlari bilan o'ralgan. Xonchorbog' Buyuk Ipak yo'li yoqasida bo'lganligi uchun xorijlik karvonlar ham to'xtab o'tgan. Bugungi kunda Xonchorbog'ining o'rnida Xonchorbog' nomli qishloq qad rostlagan. Amirlik davridagi Xonchorbog' dan hech narsa saqlab qolinmagan.

Gulchorbog': Gulchorbog' hozirgi Karmana shahrining sharq tomonida bo'lgan. Gulchorbog' va uning ichidagi amir saroyi Abdulahadxon tashabbusi bilan 1895-1905 yillarda qurilgan, deb taxmin qilinadi. Uning maydoni taxminan 5 gektar bo'lib, atrofi 7 paxsali baland devor bilan o'ralgan. Saroy atrofi gulzor va daraxtzor bog' bo'lgan. Bog'ning 4 tomonida to'rtta darvozasi bo'lgan. Bog'da asosan, anor, anjir va o'rik yetishtirilgan. Bog'ning markazidagi amir saroyi o'ta hashamatli, naqshinkor eshikli bo'lgan. Bog' markazidan o'rin olgan saroyda amir dam oladigan, yuksak martabali mehmonlarni kutadigan xonalar bo'lgan. Gulchorbog' saroyi xuddi Mirzo chorbog', Charmgar chorbog' saroylari kabi bezatilgan. Saroy bog'ining turli joylarida 7 ta hovuz bo'lgan. Ularning atrofi ham turli gullar, tol va chinor daraxtlari bilan o'ralgan. Bog' ichi va yo'laklar atroflarida eng chiroyli anvoyi gullar ko'kartirilgan. Aytishlaricha, bu gullarni amirning a'yonlari chet mamlakatlardan olib kelishgan ekan. Amirning bu bog'i boshqa bog'lardan gullarga burkanganligi bilan ajralib turgan. Shu sababli bu bog' Gulchorbog' deb atalgan bo'lsa kerak. Sovet tuzumi davrida Gulchorbog' yo'q qilib yuborilgan va o'rnida Oftobjon ("sobiq „Malchish Kibalchish“) oromgohi o'rnida qurilgan. Hozirgi kunda bu joyda amirlik davridagi biror narsa saqlanmagan.

Bog'i Olchin:Karmanadan 10—12 km masofada, Zarafshon daryosining o'ng sohilida Olchin qishlog'ining daryoga yaqin tomonida qariyb 10 gektarlik Bog'i Olchin deb atalgan bog' bo'lgan. Bog' amirning dam olish oromgohi sifatida bunyod etilgan. Bog'da amir qarorgohi, dam olish uylari va mehmonxonalari bo'lgan. Bog'da har xil mevalar olma, nok, behi, shaftoli, gilos, qaroli, tut kabi mevalar yetishtirilgan. Bog' daryoning sohilida joylashganligi sababli uning quyisida har xil yovvoyi hayvonlar makon tutgan to'qayzorlar bo'lgan. Bu to'qayzorda bo'ri, shag'ol, tulki kabi yovvoyi hayvonlar, qirg'ovul, bedana, chumchuk kabi qushlar ko'p bo'lgan. Amir bu bog'dan to'qayzorga tushib, miriqib ov qilgan, baliq tutgan. Amirning hatto, chumchuk ovlaydigan alohida ovchilari ham bo'lgan. 1930 yillardan keyin bu joy maktabga, 1950 yillarda esa yetim bolalar o'qiydigan bolalar uyiga aylantirilgan. 1975 yillarga kelib amir saroylari buzib, talon-toroj qilingan. Bugungi kunda bu bog' - ning bir qismida viloyat o'rmon xo'jaligiga qarashli bog' va o'rmonzorlar mavjud.

Askarobodchorbog':Karmananing markazida Chorminorning janubi-g'arbida, hozirgi Karmana tumani markaziy shifoxonasi o'rnida, qariyb 6 gektarlik joyda Askarobod chorbog'i bo'lgan. Bog'da asosan, anor, anjir, uzum, tut va o'rik yetishtirilgan. Bog'ning o'rtasida amir a'yonlari uchun binolar bo'lgan, bino yonida hovuz bo'lib, hovuzning atroflarida qoratollar bo'lgan. Hozirgi Karmana shahrining Mir Said Bahrom ko'chasida (Marhum Xasan Ataulloyev domlaning uyi orqasida) 2-3 odamning qulochi yetmaydigan, qariyb 200 yoshli tut daraxti bor. Bu daraxt Askarobod chorbog'idan bir nishona bo'lsa kerak.

Zakotchilar chorbog'i:Karmana arkining janubi-g'arbida, Nasaf (Qarshi) darvozasining ichkarisida, hozirgi tuman suv xo'jaligi, bosmaxonasi, internat va aholi uylari o'rnida 5-6 gektarlik Zakotchilar chorbog'i bo'lgan. Bog'ning nomidan ma'lum bo'ladiki, bu bog' amirning zakotchilari uchun xizmat qilgan. Bog'da kundalik iste'mol uchun zarur bo'lgan barcha mevalar, olma, o'rik, nok, behi, uzum, anor, anjir hamda poliz va sabzavot mahsulotlari ham ekilgan. Bu bog'da yetishtirilgan o'riklar alohida ajralib turgan.

Nasirbodom chorbog'i:Karmana arkining shimoli-g'arbida, hozirgi dehqon bozorining kunchiqar tomonida qariyb 10 gektarlik Nasirbodom chorbog'i bo'lgan. Bog'da har xil mevalar anor, uzum, anjir, o'rik bo'lishi bilan birga bodom ham yetishtirilgan. Bu joyda ham bugungi kunda aholi uylari mavjud.

Jarchorbog':Karmanadagi jartegirmon yonida, Mirzachorbog'ning janubi-g'arbida, Xonim konining daryo tomonida 5-6 gektarlik Jarchorbog' bo'lgan. Hamma bog'larda bo'lgani kabi Jarchorbog'da ham har xil mevali daraxtlar bo'lgan. Shu bilan birga, asosan jiyda, chilonjiyda va tut yetishtirilgan.

Bu chorbog'larga turli o'lkalardan olib kelingan xushxo'r mevali daraxtlar, betakror-nafis gullar o'tqazilgan. Ayniqsa Charmgarchorbog' (hozirgi qishloq xo'jalik kasb hunar kolleji o'rni)dagi naqshin olmalar, Mirzochorbog' (oldingi pilla urug'chilik zavodi) dagi osmonga bo'y cho'zgan baland zardoli va Rossiyadan olib kelingan

akatsiyalar, Gulchorbog‘ (hozirgi Oftobjon bolalar oromgohi) dagi salqin hovuzlar betakrorligi bilan ajralib turgan.

Adabiyotlar:

1. Hotamov, Bekniyozov 2007, s. 25.
2. Hotamov, Sh. Xalilov. Yillar sadosi. T. Adolat 1995
3. Solekhovich I. S., Halimovich B. N. PALACE ARCHITECTURE IN MEDIEVAL BUKHARIAN ARCHITECTURE //Scientific Impulse. – 2023. – Т. 1. – №. 7. – С. 802-805.
4. Tojiev I., Vakhitov M. Research of structure of mortars for architectural monuments of Bukhara //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2022. – Т. 2467. – №. 1. – С. 020021.
5. Vakhitov M., Tojiev I. Research of strength of modified mortars for restoration of Bukhara architectural monuments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2022. – Т. 2467. – №. 1. – С. 020045.
6. Тожиев И. И. Химические и минералогические составы исторических строительных растворов. Universum: технические науки: научный журнал. № 2 (95). Часть 6. г //Москва. – 2022. – С. 5-8.
7. Вахитов М. М., Тожиев И. И. Строительные растворы памятников архитектуры Бухары. – 2020.
8. Тожиев И. И. ИЗУЧЕНИЕ СТРУКТУРЫ АРХИТЕКТУРНЫХ РАСТВОРОВ //Universum: технические науки. – 2022. – №. 2-2 (95). – С. 52-54.
9. Юнусов Г. Г., Тожиев И. И. Тарихий обидалар реставрацияси учун мўлжалланган қоришмаларнинг оптимал таркибларини топишнинг математик модели //Журнал Физико-математические науки. – 2021. – Т. 2. – №. 1.
10. Zaitov A. A., Tojiev I. I. On a metric on the space of idempotent probability measures //arXiv preprint arXiv:1006.3902. – 2010.
11. Solekhovich, I. S., & Halimovich, B. N. . (2023). ARCHITECTURE AND HISTORY OF 12 GATES OF BUKHARA АРХИТЕКТУРА И ИСТОРИЯ . *Scientific Impulse*, 1(7), 818–825. Retrieved from
12. Хожиева Р. Б., Имамов С. С. ХРОМАТОГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕТИЛ И ЭТИЛМЕРКАПТАНОВ В НЕФТЯНЫХ ПРОДУКТАХ //Инновационное развитие. – 2017. – №. 3. – С. 7-8.
13. Нуруллаева З. В., Имамов С. С. КАТАЛИЗАТОРЫ ПРОЦЕССА ГОРЕНИЯ ТОПЛИВНО-ВОЗДУШНОЙ СМЕСИ //Инновационное развитие. – 2017. – №. 3. – С. 6-7.
14. Vakhitov M., Tojiev I. Research of strength of modified mortars for restoration of Bukhara architectural monuments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2022. – Т. 2467. – №. 1. – С. 020045.

15. Tojiev I., Hamidova M. Mathematical model for determining the optimal composition of mortars for restoration of historical monuments // *Journal of Physics: Conference Series*. – IOP Publishing, 2022. – Т. 2373. – №. 4. – С. 042008.

16. Тожиев И. И. ИЗУЧЕНИЕ СТРУКТУРЫ АРХИТЕКТУРНЫХ РАСТВОРОВ // *Universum: технические науки*. – 2022. – №. 2-2 (95). – С. 52-54.

17. Vaxitov M. M., Tulaganov A. A., Tojiev I. I. ADHESION STRENGTH OF MODIFIED PLASTER SOLUTIONS FOR RESTORATION OF ARCHITECTURAL MONUMENTS OF BUKHARA // *Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers*. – 2020. – Т. 16. – №. 4. – С. 29-32.

18. Solexovich I. S. XUDOYORXON SAROYI QURILISHINING TARIXI VA ARXITEKTURASI // *Новости образования: исследование в XXI веке*. – 2023. – Т. 1. – №. 9. – С. 14-19.

19. Solexovich I. S., Istamovich X. S. BUXOROI SHARIFNING 12 DARVOZASI QURILISHI TARIXI VA ARXITEKTURASI // *PEDAGOG*. – 2023. – Т. 6. – №. 3. – С. 317-327.